

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Хімічний факультет
Кафедра органічної хімії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОГО СИНТЕЗУ
ГЕТЕРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК**

для здобувачів освітньо-наукового рівня доктор філософії

галузі знань **10 Природничі науки**
спеціальність **102 Хімія**
освітній рівень **третій "освітньо-науковий"**
освітня програма **Хімія**
вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання **денна**
Навчальний рік **2021/2022**
Період навчання **2 рік**
Кількість кредитів ECTS **4**
Мова викладання,
навчання та оцінювання **українська**
Форма заключного контролю **іспит**

Викладач:

Хиля Володимир Петрович, чл.-кор. НАН України, д.х.н., професор кафедри органічної хімії

Пролонговано: на **2022/2023** н.р. _____ (Н.Усенко) «**13**» **05** 2022 р.
Пролонговано: на **2023/2024** н.р. _____ (_____) «____» _____ 202 р.
Пролонговано: на **2024/2025** н.р. _____ (_____) «____» _____ 202 р.

Розробник:

Хиля Володимир Петрович, чл.-кор. НАН України, д.х.н., проф., професор кафедри органічної хімії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри органічної хімії

В. Хиля

Протокол № 16 від "03" березня 2021 року

Схвалено науково - методичною комісією хімічного факультету

Протокол № 7 від "20" квітня 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Олександр РОЇК

"20" квітня 2021 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – розвиток та закріплення теоретичних та практичних навичок методів синтезу гетероциклічних сполук на сучасному рівні розвитку органічної хімії.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

Знати: органічну хімію та основи хімії гетероциклічних сполук на рівні бакалавра за спеціальністю «Хімія».

Вміти: зобразити механізми органічних реакцій, у тому числі процесів гетероциклізації, на рівні магістра за спеціальністю «Хімія».

Володіти навичками пошуку інформації, її критичної обробки та представлення, застосовувати отримані знання для вирішення прикладних та теоретичних задач у галузі хімії.

3. Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна «Стратегії сучасного синтезу гетероциклічних сполук» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. В даній дисципліні докладно розглянуто сучасні методи синтезу та функціоналізації гетероциклічних сполук, у т.ч. методи елементарної органічної хімії, каталітичні методики, методи «one-pot» синтезу, асиметричний синтез та реакції рециклізації.

4. Завдання: сформулювати цілісні теоретичні уявлення про сучасний стан хімії гетероциклічних сполук та поглибити практичні навички аспіранта у цій сфері; сформулювати навички розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики; сформулювати здатність до пошуку, оброблення на аналізі інформації з різних джерел із використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій та вміння проводити самостійні дослідження на сучасному рівні; сформулювати здатність інтерпретувати дані, отримані при лабораторних експериментах та вимірюваннях і прив'язувати їх до відповідної теорії; сприяти розвитку абстрактного мислення, здатності формувати робочі гіпотези та перевіряти їх на практиці із застосуванням інноваційних технологій органічної хімії.

5. Результати навчання за дисципліною

<i>Код</i>	<i>Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)</i>	<i>Форми викладання і навчання</i>	<i>Мето- ди оціню- вання</i>	<i>Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни</i>
1.1	Знати сучасний стан хімії гетероциклічних сполук	<i>лекції, аналітична робота</i>	<i>презен- тація, актив- ність, Пс</i>	15
1.2	Знати способи утворення різноманітних гетероциклічних систем	<i>лекції, практичні,</i>		10
1.3	Знати напрямки хімічної модифікації гетероциклів	<i>лекції, практичні, аналітична робота</i>		15
2.1	Вміти встановлювати й інтерпретувати фізико-хімічні характеристики гетероциклічних сполук	<i>практичні</i>		10
2.2	Вміти планувати багатостадійні синтетичні схеми для одержання гетероциклічних похідних	<i>лекції аналітична робота</i>		15
2.3	Вміти планувати способи хімічної модифікації гетероциклічних похідних	<i>практичні, доповідь, аналітична робота</i>	15	

3.1	Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології при спілкуванні, а також для збору, аналізу, обробки, інтерпретації інформації, що стосується синтезу гетероциклів	<i>лекції, практичні, аналітична робота</i>		5
3.2	Здатність виконувати передбачені навчальною програмою завдання у співпраці з іншими виконавцями	<i>практичні, аналітична робота</i>		5
4.1	Вміти самостійно зафіксувати, проаналізувати та інтерпретувати дані, що стосуються синтезу гетероциклів	<i>практичні, аналітична робота</i>		5
4.2	Дотримуватися правил наукової етики та доброчесності в процесі критичної обробки наявної та створенні нової інформації у галузі хімії гетероциклів	<i>практичні, аналітична робота</i>		5

6. В результаті вивчення дисципліни аспірант отримає нові сучасні передові концептуальні та методологічні знання в галузі хімії гетероциклічних сполук; відпрацює вміння формулювати наукову проблему з огляду на сучасні наукові тенденції та здатність професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних наукових конференціях.

Все це допоможе йому навчитись ініціювати, організувати та проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, пов'язаної із хімією гетероциклічних сполук, що приведе до отримання нових знань та покращення вміння кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових статтях в фахових виданнях, використовуючи при цьому сучасні інноваційні технології при плануванні експерименту, а також зборі, аналізі, обробці та інтерпретації експериментальних даних досліджень молекулярних ансамблів із гетероциклічним фрагментом.

7. Схема формування оцінки

7.1. Результати навчальної діяльності аспірантів оцінюються за 100 - бальною шкалою. Модульний контроль включає 3 змістові модулі і комплексний підсумковий модуль (іспит). Впродовж навчання передбачається написання 3 модульних контрольних робіт; 2 практичні заняття та одне консультаційне.

- семестрове оцінювання:

презентація референсу останніх розробок, що стосуються сучасних підходів до синтезу гетероциклічних похідних;

модульна контрольна робота.

- підсумкове оцінювання: іспит.

Максимальна оцінка за семестр: **60 балів**.

Максимальна оцінка на іспиті: **40 балів**.

Максимальна загальна оцінка за курс: **100 балів**.

7.2. Організація оцінювання (за формами контролю згідно з графіком навчального процесу):

	ЗМ1		ЗМ2		ЗМ3		Іспит	
	<i>Min. – 9 балів</i>	<i>Max. – 15 балів</i>	<i>Min. – 15 балів</i>	<i>Max. – 25 балів</i>	<i>Min. – 12 балів</i>	<i>Max. – 20 балів</i>	<i>Min. – 24 бали</i>	<i>Max. – 40 балів</i>
Активність під час практичних занять	4	6	6	10	5	8		
Презентація	4	6	6	10	5	8		
Контрольна робота	1	3	3	5	2	4		

Оцінка за презентацію включає в себе: теоретичне наповнення матеріалу (50% від загальної оцінки за презентацію), мультимедійне оформлення (25%), презентація матеріалу (25%).

До іспиту може бути допущений аспірант, який виконав усі обов'язкові види робіт, які передбачаються навчальним планом з дисципліни «Стратегії сучасного синтезу гетероциклічних сполук» (а саме: активність під час практичних робіт, презентація, написання контрольних робіт), і при цьому за результатами модульно-рейтингового контролю в семестрі **отримав** за змістові модуля сумарну оцінку в балах не менше 20 балів (критично-розрахунковий мінімум при формі підсумкового контролю – іспит).

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит **не може бути меншою 24 балів**.

У випадку відсутності аспіранта з поважних причин відпрацювання пропущених занять та перездачі контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно з можливістю повторного складання / Fail	35-59
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / Fail	0-34

8. Структура навчальної дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кількість годин			
		лекції	практ.	конс.	самост. робота
Змістовий модуль 1.					
Номенклатура гетероциклічних сполук; класифікація гетероциклічних сполук за видом гетероциклу. Роль гетероциклічних сполук у функціонуванні живих організмів; біологічно активні сполуки з гетероциклічним фрагментом. Перспективні напрямки синтезу та хімічної модифікації гетероциклів					
1	Гетероциклічні сполуки. Класифікація. Ароматичні шестиланкові гетероцикли з одним гетероатомом. Азини: піридин, хінолін, ізохінолін. Ароматичні шестиланкові гетероцикли з двома гетероатомами. Діазини: піримідин, піридазин, піразин. Самостійна робота з літературою.	2	1		10
2	Методи синтезу та загальна характеристика будови та реакційної здатності п'ятиланкових гетероциклів: фурану, тіофену, піролу, тіазолу, імідазолу, оксазолу. Самостійна робота з літературою.	1			10
	Модульна контрольна робота 1	1			
Змістовий модуль 2.					
Нітрогеновмісні гетероцикли: синтез, модифікація; синтези на основі N-оксидів гетероциклів					
3	Будова та спектральні характеристики азинів та діазинів. Загальна характеристика реакційної здатності піридинів, хінолінів та ізохінолінів. Реакції піридинів, хінолінів та ізохінолінів з електрофільними реагентами: приєднання по атому Нітрогену, реакції заміщення при атомі Карбону, реакції з окисниками, відновниками та нуклеофільними реагентами. Самостійна робота з літературою.	2	1		10
4	Синтез піридинового кільця та приклади синтезу деяких важливих похідних піридинів. Алкілпіридини, гідрокси- та амінопіридини: будова та властивості. Реакції C-металюваних піридинів: літій- та магнійорганічні похідні, реакції, що каталізуються паладієм. Самостійна робота з літературою.	2			10

5	Хіноліни та ізохіноліни: реакції та методи синтезу. Реакції з електрофільними та нуклеофільними реагентами. Реакції С-метальованих хінолінів та ізохінолінів: літій-, цинкорганічні похідні, каталіз паладієм та нікелем. Гідрокси-, аміно-, алкілпохідні хінолінів та ізохінолінів. Четвертинні солі хіноліну та ізохіноліну. Основні методи хінолінів та ізохінолінів і деяких важливих природних похідних цих сполук. Самостійна робота з літературою.	2	1		10	
6	Методи синтезу та загальна характеристика діазинів: піримідину, піридазину, піразину. Пурини. Самостійна робота з літературою.	1				10
	Модульна контрольна робота 2	1		1		
Змістовий модуль 3. Оксигеновмісні гетероцикли: синтез, модифікація; рециклізації О-гетероциклів під дією N-нуклеофілів як метод синтезу N-гетероциклів						
7	Шестиланкові природні гетероцикли з атомом Оксигену. Флаволи та ізофлаволи. Самостійна робота з літературою.	2	1		12	
8	Бензопірони (хромони, кумарини, ізокумарини). Приклади синтезу деяких важливих похідних бензо-γ- та α-піронових систем. Самостійна робота з літературою.	2				12
9	Бензопірони (хромони, кумарини, ізокумарини). Реакції з нуклеофільними та електрофільними реагентами. Самостійна робота з літературою.	1				12
	Модульна контрольна робота 3	1		1		
	ВСЬОГО	18	4	2	96	

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **18 год.**

Практичні заняття – **4 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота - **96 год.**

9. Рекомендована література

Основна:

1. Joule J.A., Mills K. Heterocyclic chemistry. / Blackwell Science. London. - 2000 - 589 p.
2. Джоуль Дж., Смит Г. Основы химии гетероциклических соединений. – М.: Мир, 1975. - 399 с.
3. Общая органическая химия /Под ред. Д. Бартона и У. Д. Оллиса. - Т. 9. Кислородсодержащие, серусодержащие и другие гетероциклы. / Под ред. П. Г. Сэммса. - Пер. с англ. /Под ред. Н. К. Кочеткова. - М.: Химия. -1985. - 800 с.
4. Джилкрист Т. Химия гетероциклических соединений. / Изд-во М:"Мир".-1996 -463 с.
5. Горічко М.В. Металорганічні похідні гетероциклічних сполук. Навч. посібник для студентів хімічного факультету КНУ, 2008.
6. Казаков А.Л., Хиля В.П., Межеріцкий В.В., Литкеи Ю. Природные и модифицированные изофлавоноиды. - Ростов н/Д, 1985. - 184 с.
7. В. А.Смит, Н. Д. Дильман. Основы современного органического синтеза. М., 2009.
8. Ф. Кери, Р. Сандберг. Углублённый курс органической химии. В 2 т. М., 1981.
9. М. В. Горічко, В. Г. Пивоваренко. Органічна хімія. Реакції карбонільних сполук. К., 2012.
10. М. Лозинський, В. Ковтуненко. Карбаніони: синтез та алкілювання. К., 2008.

Додаткова:

1. Ф.С. Бабичев, В.А. Ковтуненко. Химия изоиндола. Киев: Наук.думка, 1983. – 280 с.
2. Wolfe J.P. Synthesis of Heterocycles via Metal-Catalyzed Reactions that Generate One or More Carbon-Heteroatom Bonds. Springer, 2013. - 274 p.
3. А.Т. Солдатенков, Н.М. Колядина, И.В. Шендрик . Основы органической химии лекарственных веществ . 3-е изд. – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний: Мир, 2012.
4. Eicher T., Hauptmann S., Speicher A. The Chemistry of Heterocycles: Structures, Reactions, Synthesis, and Applications. John Wiley & Sons, 2013. - 646 p.
5. W.A. Smith., A.F. Bochkov, R. Caple. Organic Synthesis – the Science behind the Art. Cambridge, 1998.
6. К.В. Вацуро, Г.Л. Мищенко. Именные реакции в органической химии. М., 1976.
7. Hassner A. The Chemistry of Heterocyclic Compounds, Small Ring Heterocycles: Aziridines, Azirines, Thiiranes, Thiirenes. John Wiley & Sons, 2009. - 696 p.
8. С.Варганян. Синтез основных лекарственных средств. /М. "Мед.-информ. агенство", 2005, 844 с.

а також інтернет-ресурси.